

Herhalen, herhalen, herhalen

Herhalen en inslijpen, dat auditieve aspect wordt in het spellingonderwijs op de basisschool vaak vergeten. Voor spellingzwakke kinderen is dat een extra probleem. Volgens Marijke Theunissen, ambulant begeleider van kinderen met hardnekkige spellingproblemen, biedt het extra oefenen van werkbladen niet voldoende soelaas. Daarom ontwikkelde zij de methode Spellingsprint. • Marijke Theunissen

Spellingproblemen komen in onze hele samenleving voor: van basisonderwijs tot voortgezet onderwijs en ook bij veel volwassenen. Overal zien we storende spellingfouten: in supermarkten, in officiële formulieren, in onderwijskundige verslagen, om maar niet te spreken over de vaak erbarmelijke spelling in twitterberichten en weblogs.

Spellingfouten worden lang niet altijd alleen gemaakt door dyslectici. Slechts een klein percentage van de mensen is dyslectisch, maar spellingproblemen komen ook veelvuldig voor bij niet-dyslectici. Zo las ik onlangs een tweet van een niet-dyslectische vwo-brugklasser, waarin ze het over een *slegte opsie* had. Hebben we hier te maken met onverschilligheid, met slordigheid of met een bewuste keuze? In elk geval is correcte spelling meestal van ondergeschikt belang in de sociale media.

Oorzaken voor spellingproblemen

Wat zijn de oorzaken voor spellingzwakte? De meest opvallende fouten betreffen vrijwel altijd de spellingstof van de basisschool.

Moeten we de 'schuld' dus bij het basisonderwijs leggen? Wie spellinglessen op de basisschool observeert, ziet dat daar in elk geval hard gewerkt wordt. Spelling wordt gestructureerd aangeboden en ingeoefend. Toch komen de huidige spellingmethodes niet altijd voldoende tegemoet aan de essentie van onze spelling en dat is: *het uit het hoofd opschrijven van auditief aangeboden woorden*. Hiervoor zijn de volgende vaardigheden nodig:

- kennis van letters en klanken
- horen en categoriseren van het soort klank (hoor ik een lange of een korte klank in dit woord?)

'De huidige spellingmethodes komen niet voldoende tegemoet aan de essentie van onze spelling'

- analyseren van woorden in letters of in klankgroepen
- onthouden van de lettervolgorde bij het opschrijven
- goed kunnen schrijven
- onthouden en toepassen van spellingregels
- controle en een kritische houding.

Deze vaardigheden vragen veel instructie en begeleiding bij alle leerlingen. Spellingzwakke kinderen hebben nog veel méér specifieke oefening en herhaling nodig om van spelling van eenvoudige categoriewoorden een geautomatiseerd proces te maken.

De spellinglessen in ons primair onderwijs voorzien vaak onvoldoende in deze behoefte. Er vindt te weinig gerichte instructie plaats en er wordt niet voldoende herhaald. Op school komt een nieuwe spellingcategorie gedurende een week aan bod. De leerkracht geeft instructie en de kinderen oefenen deze categorie voornamelijk op een visuele manier, door het maken van werkbladen. Ze schrijven woorden in de juiste kolommen, maken invul-oefeningen, trekken lijnen en kleuren woorden. Ze oefenen de woorden van het woordpakket thuis en aan het einde van de week vindt een controledictee plaats. Hierop scoren de kinderen vaak voldoende, omdat de woorden nog vers in het geheugen zitten. De woorden uit de

nieuwe categorie worden echter sporadisch herhaald en daardoor niet opgeslagen in het geheugen van veel leerlingen.

Bij het Cito-dictee, PI-dictee en bij toegepaste spelling kost het deze kinderen telkens erg veel moeite om de juiste strategie te kiezen en te gebruiken. De kinderen vallen dan vaak terug in het 'op de gok' noteren van het woord, het kijken of het er goed uitziet en dan eventueel het achteraf een verbetering aanbrenge. Visuele inprenting van woorden biedt veel kinderen te weinig houvast.

Dagelijks oefendictee

Ook spellingzwakke kinderen krijgen vaak extra oefening aangeboden in de vorm van het maken van werkbladen. Over het algemeen heeft dit te weinig effect, omdat hierbij uitgegaan wordt van het leereffect van visuele inprenting en overschrijven.

Ons spellingonderwijs werkt op deze manier onvoldoende aan essentiële aspecten van spelling, namelijk:

- het auditieve aspect
- uit het hoofd opschrijven
- veelvuldig, kort alles herhalen (automatiseren).

Het aanleren van nieuwe categoriewoorden en nieuwe regels gebeurt meestal goed en op een gestructureerde manier, waarbij het visuele, auditieve en motorische kanaal wordt ingeschakeld.

We 'vergeten' echter het auditieve aspect en het herhalen en inslijpen, ook van alle eerder geoefende categorieën. Dit kan in een dagelijkse auditieve oefening en een daaraan gekoppeld oefendictee aan de orde komen.

Een oefendictee is geen controledictee. Belangrijk is om hierbij het auditieve aspect goed te oefenen.

Hoe werkt het?

- De leerkracht oefent auditieve spellingvaardigheden met de kinderen: het leren onderscheiden en ordenen van klanken, het horen en categoriseren van het soort klank in woorden (lang - kort), het verdelen van woorden met open en gesloten lettergreep in klankgroepen
 - De leerkracht selecteert ongeveer tien woorden uit eerdere spellingcategorieën die herhaald worden;
 - De leerkracht dicteert een woord
 - De leerlingen zeggen het woord na. Bij klankzuivere woorden hakken ze het woord in letters/klanken, bij regelwoorden hakken ze het woord in klankgroepen en benoemen ze het soort klank en de regel die daarbij hoort
 - Indien het een categoriewoord betreft, benoemen de leerlingen de categorie en/of wijzen ze deze aan op een kaart met spellingcategorieën
 - Ze schrijven het woord op en praten zachtjes mee
 - Daarna volgt controle en (korte) bespreking.
- Bij deze oefening zorgt de leerkracht ervoor dat de vaart erin blijft. Geen ellenlange uitleg, maar korte, gestructureerde oefeningen.

Remediëren met Spellingsprint

Is het te laat om preventief te werken? Ga dan remediëren, maar doe dit niet door middel van het laten invullen van extra werkbladen. Ik heb vanuit de praktijk rondom leerlingen met spellingproblemen het remediërend programma *Spellingsprint* ontwikkeld.

Het doel van *Spellingsprint* is het automatiseren en

'Auditieve oefeningen en dictees met veel herhalingen zijn zeer effectief'

inslijpen van de spellingcategorieën van groep 4 en 5, zodat leerlingen auditief aangeboden woorden uit het hoofd kunnen opschrijven.

Het bestaat uit een kant-en-klaar rt-pakket voor vijftig weken, waarbij drie keer per week een half uur onder begeleiding geoefend wordt. Het programma geeft voldoende oefenstof voor twee jaar. Het bevat:

- exact beschreven oefeningen: klanken/auditieve oefeningen en dictees met klankzuivere woorden, regelwoorden en categoriewoorden
- kopieerbare dicteebladen voor auditieve oefeningen en woorddictees;
- letterkaartjes en klanksymbolen

Vier spellingkaarten met in totaal dertig spellingcategorieën met afbeeldingen en 'lege' spellingkaarten om afbeeldingen van de eigen methode op te plakken.

Spellingsprint oefent de kernonderdelen van spelling volgens een vaste structuur en met veel herhaling:

- letters, klanken, auditieve discriminatie, auditieve analyse, uitspreken van woorden in klankgroepen
- auditief aangeboden woorden indelen naar categorie en vervolgens schrijven

- vanaf week een werkt *Spellingsprint* aan een systematische opbouw voor het correct leren schrijven van de regelwoorden met open en gesloten lettergreep. Telkens worden dezelfde onderdelen herhaald en elke oefendag is er een auditief dictee. Dit wordt gehanteerd als een inoefenstrategie en niet als een controledictee. Nadat het reeds geleerde herhaald is, wordt nieuwe leerstof geoefend. Het oefenen vindt plaats op multisensoriële basis: via het visuele, auditieve en motorische kanaal.

'Visuele inprenting van woorden biedt kinderen te weinig houvast'

Hoe kan Spellingsprint worden ingezet?

- Als remediërend materiaal voor individuele leerlingen of groepjes leerlingen.
- Door remedial teacher, leerkracht, hulpouder, stagiair, klassenassistent of door een combinatie van begeleiders.
- Thuis, waarbij ouders met hun kinderen oefenen.

Werkwijze

Neem het PI-dictee of het Cito-dictee af als beginsituatie. Bepaal aan de hand van het instapschema uit de handleiding het startniveau en het weekkaartnummer. Leg voor de leerling of voor het groepje leerlingen drie wekelijkse oefenmomenten vast van maximaal dertig minuten per keer. Voorbereiding en extra materialen zijn niet nodig. Op de weekkaarten staan alle auditieve oefeningen en dictees exact uitgewerkt. De kinderen werken op dicteekaarten uit *Spellingsprint* of in dicteeschrijft. Bij elk gedictieerd woord worden ze 'gedwongen' om de juiste spellingcategorie te benoemen en aan te wijzen op hun spellingkaart. Pas daarna mogen ze het woord opschrijven en controleren.

Vooruitgang gemeten

leerling	Ingestapt in Spellingsprint weekkaart	PI-dictee 1	PI-dictee 2	Stijging DLE
1	10	DL 21, DLE 12	DL 26, DLE 22	+10
2	10	DL 21, DLE 9	DL 26, DLE 18	+8
3	10	DL 21, DLE 12	DL 26, DLE 20	+8
4	10	DL 21, DLE 13	DL 26, DLE 25	+ 12
5	10	DL 21, DLE 16	DL 26, DLE 23	+ 7
6	10	DL 21, DLE 19	DL 26, DLE 25	+ 6
7	21	DL 41, DLE 11	DL 46, DLE 22	+ 11
8	30	DL 60, DLE 22	DL 65, DLE 33	+ 11
9	31	DL 45, DLE 14	DL 49, DLE 21	+ 7
10	30	DL 27, DLE 20	DL 33, DLE 25	+ 5
11	40	DL 40, DLE 30	DL 43, DLE 37	+ 7

O.a. met dank aan: I. Geurts, Basisschool Sam-Sam Oosterhout in samenwerking met rt-praktijk de Elstar, Elst.

De auditieve oefeningen en de dictees met veel herhalingen in *Spellingsprint* blijken zeer effectief te zijn. De volgende tabel laat de vooruitgang in DLE's zien na vijf maanden werken met *Spellingsprint* (leerling 10 heeft zes maanden met *Spellingsprint* gewerkt en leerling 11 heeft drie maanden met *Spellingsprint* gewerkt). De vooruitgang is gemeten met het PI-dictee omdat in het PI-dictee vanaf de basis getoetst wordt. Een meting met Cito geeft niet altijd een reëel beeld omdat de geoefende stof niet overeen hoeft te komen met de getoetste woorden.

'Kinderen leren onvoldoende om woorden uit het hoofd op te schrijven'

Oefenen, oefenen, oefenen

Ons spellingonderwijs gaat te veel uit van het leerrendement van visuele inprenting en overschrijven. Kinderen slaan woorden op deze manier niet goed op in het geheugen en blijven moeite houden met het kiezen en gebruiken van de juiste strategie. Ze leren onvoldoende om woorden uit het hoofd op te schrijven. Dit veroorzaakt spellingzwakte. Dagelijks begeleide oefendictees, auditieve spellingoefeningen en meer instructies kunnen dit voorkomen.

Bij remediëring van kinderen met spellingproblemen is het effect van het invullen van extra werkbladen minimaal. Beter is het om extra instructie te geven en het spellingbewustzijn te vergroten, door gericht te oefenen met dictees en kaarten met spellingcategorieën. *Spellingsprint* is een programma dat in de praktijk is ontwikkeld. Het oefent de essentie van de spelling en levert op die manier een goede bijdrage aan de automatisering van spellingcategorieën. Omdat alle noodzakelijke oefeningen kant-en-klaar zijn beschreven, is het gebruiksvriendelijk en vraagt het nauwelijks voorbereiding. Aan de slag dus om spellingzwakte te voorkomen of te verhelpen!

Literatuurlijst

- Bosman, A. (2008/1-2). 'Oefenen in de klas, zonder toeters of bellen'. Didactief nr. 1-2, pagina 4-7.
- Bosman, A., Schraven, J. (2008/1). Lezen en spellen. Tijdschrift voor remedial teaching, pagina 26-29.
- Wijs, A. de, Krom, R., Berkel van, S. (2006-2007). CITO LOVS Spelling groep 4 en groep 5, Leerkrachtmap. Arnhem: CITO.
- Erades, M., Jomen, B., Gerritse, M., Terwindt, J., Grevenbosch, M. (1998). Spelling in de lift. Baarn: Bekadidact.
- Geelhoed, J., Reitsma, P. (2004). PI-dictee. Amsterdam: Pearson Assessment and Information BV.
- Jansen, R., Wieberdink, H., Bakker, J., Brongers, H., Oude Nijhuis, S., Remediërend Spellingprogramma De Zuid-Vallei. (2011). Ede: Giraldis Groep.
- Kleef, H.M.Th. in den. (1975). Curriculum schoolrijpheid deel 2a: Auditieve training. Druen: Malmberg.
- Scheltinga, F., Gijzel, M., Druenen, M. v., Verhoeven, L. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 3; groep 4; groep 5-8. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Schraven, J. (2004). Zo leer je kinderen lezen en spellen. Zutphen, TGM.
- Struiksma, A.J.C., Leij, A. Van der, Vieijra, J. (2009). Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen. Amsterdam: VU Uitgeverij.

Correspondentieadres:
m.theunissen@deonderwijsspecialisten.nl

LEZERSACTIE!

Geïnteresseerd geraakt? We mogen twee rt-pakketten van *Spellingsprint* weggeven. Interesse? Stuur dan een mail naar: tijdschrifttr@gmail.com en vermeld je naam en adres.

Marijke Theunissen

geeft als ambulant begeleider vanuit De Onderwijsspecialisten Arnhem begeleiding aan kinderen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking en aan langdurig zieke kinderen in het reguliere basisonderwijs. Marijke heeft daarnaast ervaring als leerkracht en rt'er in het speciaal basisonderwijs en als ambulant begeleider bij een samenwerkingsverband. Voor uitgeverij Schoolsupport werkt zij aan praktische remediërende programma's voor rekenen en spelling.